

RADIOGRAFIA A L'HUMOR GRÀFIC

Quatre dècades després de l'èxit d'*Autopista*, de Perich, els dibuixants de premsa lluiten contra vells problemes i afronten reptes nous

Quaranta-dos anys després que Jaume Perich donés el tret de sortida a l'edat d'or de l'humor gràfic amb *Autopista*, l'obra del dibuixant ja desaparegut serveix d'excusa perquè una desena de professionals reunits per CAPÇALERA reflexionin sobre un sector que no se'n salva de la crisi.

TEXT EUDALD COLL
FOTOS DANI CODINA

Els dibuixants que van participar a la trobada amb un dibuix del Gat Perich. D'esquerra a dreta: Miquel Ferreres, Joan Tharrats, Alfons López, Lluís Recasens (L'Avi), Jaume Capdevila (Kap), José Luís Martín, Andreu Faro, Carles Romeu, José Manuel Fernández (Fer), Jordi Duró i Manuel Puyal. A les pàgines següents, diferents moments de la conversa a múltiples bandes que va tenir lloc al Col·legi de Periodistes.

El 1971 el llibre *Autopista* de Jaume Perich —una paròdia del *Camino*, escrit per José Maria Escrivà de Balaguer, en forma de recull d'aforismes i frases còmiques— no tan sols va ser el llibre més venut de l'any, sinó que també va conscienciar els editors de la importància que té l'humor gràfic, i va iniciar, així, l'edat d'or del sector, a més d'obrir les portes a la professionalització dels dibuixants a la premsa.

Quatre dècades més tard, el 2012, el llibre va ser reeditat per l'editorial Crítica i, mesos després, l'exposició “L'Autopista de Perich” rememorava al Col·legi de Periodistes la trajectòria d'aquest dibuixant que va morir el 1995. La mostra, produïda per la Fundació Gin i dirigida per Jaume Capdevila, *Kap*, va poder veure's entre el 8 de maig i el 19 de juny.

Aprofitant la reedició d'*Autopista*, CAPÇALERA ha volgut reflexionar sobre l'humor gràfic a casa nostra. Per això, ha reunit diferents dibuixants al voltant d'una mateixa taula. A la cita van assistir Jaume Capdevila (*Kap*), Joan Tharrats, José Luis Martín, Miquel Ferreres, José Antonio Fernández (*Fer*), Alfons López, Andreu Faro, Carles Romeu, Lluís Recasens (*L'Avi*), Manuel Puyal i Jordi Duró.

PERICH, VIGENT

L'humor de Perich encara és vigent? “Nosaltres reflectim el que passa. Així que, si els acudits d'en Perich són vigents és perquè les coses no han canviat tant des de fa quaranta anys”, assegura *Kap*.

“En Perich era molt bo —afegeix José Luis Martín— però, a més, va viure en un món de bons i dolents, de demòcrates i antidemòcrates. Als anys vuitanta i noventa, tot es va anar complicant i van anar apareixent més grisos, més matisos. I ara, de nou, hem tornat a un món de blanc i negre, una època molt semblant a la que en Perich va dibuixar”. El pare de Quico el Progre admet, però, que ha canviat la percepció dels autors sobre el que fan: “Els humoristes dels anys setanta estaven con-

vençuts que la seva feina anava destinada a canviar el món. Amb el temps, ens hem fet més lúcids, més cínic i hem descobert que això no és tan fàcil, si bé seguim assenyalant les coses que no ens agraden”.

Joan Tharrats, però, és crític amb certs dibuixants actuals: “Avui dia pots dir el que vulguis i hi ha molts humoristes que utilitzen l'insult i, en el fons, no diuen res. En Perich no insultava mai i, en canvi, et deia les coses clares”.

ESTATUS MÉS BAIX

Fer recorda quan va conèixer en Perich: “Vaig anar a casa seva i l'havien detingut els grisos per un acudit que deia “Lo más 'in' que tenemos en España es la justicia”. Per la seva part, Martín recorda com l'autor d'*Autopista* anava cada dia a *La Vanguardia* amb tres acudits: “Tenia un estatus i tan sols els entregava al director o als sotsdirectors, amb qui els discutia i se'n quedaven un”.

D'altra banda, Alfons López destaca que Perich, Chumy Chúmez i Cesc canviaren l'humor de la postguerra, deixant enrere el costumisme condescendent imperant. “Ells trenquen amb tot això”, afirma. “Era l'home adequat en el moment oportú”, afegeix Romeu.

Ara, ja no hi ha els grisos, encara que l'estatus dels dibuixants no és el mateix. “Quan jo era jove la gent mirava el diari per veure què deia el dibuixant. Això ja

“HEM TORNAT A UN MÓN DE BLANC I NEGRE, UNA ÈPOCA MOLT SEMBLANT A LA QUE EN PERICH VA DIBUIXAR” JOSÉ LUIS MARTÍN

no passa”, es lamenta *Fer*. “Les empreses prescindeixen de nosaltres perquè ja no els fem falta com els hi fèiem abans”, es queixa en Romeu.

“No crec que sigui això, —puntualitza Martín— el que passa és que els mitjans

de comunicació perden diners i manen els gerents en lloc dels directors. Això és un canvi absolut. Ara a l'espai on abans hi havia un dibuix hi posen una foto més gran o una mica més de text”. “El que han canviat han estat les empreses, no tant la percepció del públic —apunta López. No ens hem de fer grans il·lusions, però crec que encara som un petit referent. Alguns hem vist els nostres acudits reproduïts en manifestacions com les del 15-M”.

“El dibuixant ha baixat una mica l'estatus —admet Martín. La gran tasca d'en Perich és que va començar a dir coses quan ningú s'atrevia a fer-ho. Les primeres coses contra el franquisme es van fer a través de l'humor. Primer, en l'humor esportiu del *Barrabàs* i, després, en l'humor polític i gamberro de mitjans com *El Paps*. Però era un monopoli dels humoristes gràfics i ara ha deixat de ser-ho”. En aquest sentit, Tharrats assegura que “els temps no són comparables. Actualment, en Perich no seria tan socialment rellevant per tota la infraestructura de Twitter, Facebook, etc., en què tothom es creu graciós i, per tant, tot queda esbravat”.

CENSURES I PRESSIONS

La censura és una altra diferència respecte als temps actuals, tot i que els dibuixants admeten pressions. “Després de trenta-tres anys fent cada dia un acudit a *El País*, em van fer fora per un acudit contra el sionisme, perquè el nou propietari del diari era jueu. Als tres mesos vaig anar al carrer. Per tant, hi ha una censura, però és una censura d'empresa. Ara no t'envien al jutjat, sinó un quitança”, explica Romeu.

“Ara hi ha una censura de tipus comercial —afegeix López. Si fas un acudit contra Telefónica i s'anuncien al diari, l'acudit no es publicarà. “Abans, la censura era més de policies amb porra, quasi còmica i naïf, fins i tot divertida, en què havies de buscar-li la doble volta”, afirma Faro. “En

canvi, —prosegueix— l'actual és de coll blanc i no dóna la cara. A Tarragona, tenim petroquímiques que saben que si s'anun-

"LA CENSURA ACTUAL ÉS DE COLL BLANC, ÉS LA MÉS MAQUIAVÈL·LICA I EFECTIVA DE TOTES"

ANDREU FARO

cien als diaris aconseguixen la censura més maquiavèl·lica i efectiva de totes".

PELL MASSA FINA

A més de les pressions empresarials, un dels problemes amb què topen els dibuixants són els ciutadans mateixos. "La democràcia ha comportat que tothom tingui la pell més fina. Si fas un acudit sobre taxistes se't queixa el gremi de taxistes", es lamenta Tharrats. "Un cop vaig fer un acudit dient que un paio era un cafre, una expressió que sempre utilitzava el capità Haddock, i vaig rebre dues-centes cartes defensant-me el poble cafre de l'Àfrica!", va lamentar-se Romeu. En el mateix sentit apunta Andreu Faro: "Tampoc no podem fer acudits contra dones perquè ens diuen sexistes, però pots fer tots els que vulguis contra els homes. I també han desaparegut els acudits sobre gais, ja no pots fer-ne! Ni de gitanos!".

Miquel Ferreres recorda com a *Público* —"que passava per ser un dels diaris més progressistes"— li van censurar un parell

d'acudits. En un es veien les filles de Zapatero vestides de gòtiques (tal com van aparèixer quan van anar a la Casa Blanca) i l'altre, els responsables del mitjà no van publicar-lo perquè podia alimentar els rumors d'una suposada homosexualitat de Rajoy. Malgrat totes aquestes pressions i censure, en *Kap* defensa el fet d'anar a la contra: "Els humoristes hem de ser políticament incorrectes. Va amb la l'ADN de la professió".

PARADIGMA DIGITAL

Un altre punt de la conversa tenia a veure amb l'oceà digital, arran de l'aparició d'Internet i les xarxes socials, i el fet que dibuixants aficionats ofereixin la feina als mitjans sense intenció de cobrar. "Quan a *El Jueves* publiquem una col·laboració al web, els autors ho veuen com un honor i no se'ls passa pel cap cobrar-la. En el cas del paper, no ho admetrien mai", explica Martín. "És la cultura del bloc", argumenta lacònicament Tharrats.

Suposa això una competència real per als professionals? "No, perquè faran un dibuix de tant en tant, però no un cada dia i que funcioni", minimitza Ferreres. "Ens afecta perquè a la Xarxa hi ha molt d'humor, —assegura Martín— si bé no és tan greu com en el cas de periodistes i fotògrafs perquè hi ha aficionats que escriuen i fo-

tografien molt bé encara que, per sort, no n'hi ha massa que dibuixin molt bé".

Malgrat la quantitat d'informació que es troba actualment als mitjans, la crisi ha provocat una uniformització en les notícies. Segons *Kap*, ens trobem "en un moment en què molts textos i fotografies són d'agència i els mitjans estan publicant coses molt semblants. En canvi, l'acudistaire és únic. Encara que tots féssim un acudit sobre el mateix, cadascun seria diferent. Amb tot, els mitjans no valoren prou aquest potencial, aquesta marca d'identitat". "La lògica —admet Martín— diu que els mitjans s'han de diferenciar, però hi ha un problema de diners".

"De tota manera, tot i que la nostra importància dins el diari ja no és tan elemental, continua sent una imatge de marca. Prova d'això és que, malgrat que paguen poc, de seguida et demanen l'exclusivitat", assegura López.

El nou paradigma i el debat paper/digital no sembla preocupar els dibuixants. "Estem fent una transició, un canvi de suport. Personalment, no em preocupa. El que em preocupa és que ens llegeixin i ens paguin un sou decent", admet López.

En aquest sentit, *Kap* admet que "la transició pot ser dura, però sent egoistes, la nostra feina, que és imatge, breu i lúdica, és el contingut ideal per a la Xarxa, on tot és imatge, breu i lúdic. Per tant, és fàcil

d'adaptar-nos a Internet". "El que s'ha de trobar –afegeix– és que aquest nou paradigma sigui rendible".

La rendibilitat, però, és difícil amb la gratuïtat imperant a la Xarxa, on la gent comparteix informació sense importar-li si l'autor hi està d'acord. "Quan feia la tira d'en Quico a *El Periódico* ho volien perquè se suposa que portava gent. Ara els mateixos diaris conviden a compartir el dibuix a nivell digital", afirma Martín.

"Abans si volies llegir en Quico el Progrés –recorda l'*Avi*– t'havies de rascar la butxaca i comprar el diari. Ara tots ens pengem

compri el diari per llegir-nos, perquè ja ho tenen gratis a Internet. S'aixequen al matí i, des de casa, poden veure a la Xarxa tots els humoristes".

EL PITJOR MOMENT

També coincideixen els dibuixants en el mal moment del sector. "És el pitjor moment en vendes de diaris i revistes, però no crec que siguem diferents de la resta de companys de premsa. Tots estem pitjor", afirma López. "Els que realment estan fotuts són els que no publiquem perquè han tancat la seva capçalera. I això és una loteria", afegeix Kap.

els fotògrafs, seríem més forts". En Kap apel·la a un major sentiment gremial i a treballar amb els periodistes per uns continguts de qualitat. "Com més seriós i rigorós és el periodisme, més força té l'humorista. L'humorista no pot fer la guerra ell sol, l'ha de fer des de dins dels mitjans. Per això és molt important que hi hagi un periodisme creïble i rigorós perquè l'humor tingui molta més força i pugui fer el contrapunt. En canvi, quan tot el diari és un acudit, ficar-hi una viñeta és redundant", afirma.

Per a Manuel Puyal, el present és dur ("cada cop hi ha menys quioscs i no veig que Internet sigui el futur perquè la publicitat no hi entra. És un panorama bastant precari") i, per això, veu que l'única sortida passa, ineludiblement, per la qualitat. "Hem de fer-ho cada vegada millor i esperar a veure què passa", afirma. Jordi Duró també aposta per aquest camí. "Enmig de la sobreinformació de la Xarxa, la figura cada cop costa més de trobar al diari el que dona una opinió de qualitat i, per tant, cada cop té més valor. Sens dubte, el futur està en la qualitat", afirma. "I en un parell de parenostres", afegeix, tot seguit Puyal, amb un toc d'humor. Ç

"ÉS MOLT IMPORTANT QUE HI HAGI UN PERIODISME CREÏBLE I RIGORÓS PERQUÈ L'HUMOR TINGUI MOLTA MÉS FORÇA I PUGUI FER EL CONTRAPUNT" KAP

"La maledicció dels d'aquesta taula –assegura Faro– és que sentim passió pel que fem i la qüestió econòmica és se-

cundari. Ara ja fa anys que treballem, però tots hauríem començat gratis. A la premsa local, conec gent amb il·lusió, ganes, talent i energia treballant per quatre duros. I ho continuen fent perquè darrere hi ha la passió d'un nen que somiava amb escriure i un altre que somiava amb dibuixar. Però els propietaris dels mitjans saben que tenim això escrit als gens i ens collen".

"La nostra és una professió en què tothom sempre ha anat molt per lliure –critica Kap– i aquest individualisme ens ha fet mal. Si haguéssim estat més units, com

l'acudit del paper a la pàgina web. Fins i tot recordo una carta al director d'un lector queixant-se que al web d'*El Punt* no actualitzaven la columna d'en Tharrats! Coi, que es compri el diari!".

"A vegades –afirma el mateix Tharrats– penso a penjar el dibuix a Internet i m'adono que ja fa tres hores que algú que no conec ja ho ha fet". "A Internet, veig molt mala solució en el sentit que la il·lustració és gratis i, de seguida, tothom està piulant-ho", critica Jordi Duró. "Per tant, –conclou l'*Avi*– és estrany que algú

Més informació a:

www.fundaciongin.org Fundació Gin Autopista, de Jaume Perich (Crítica, 2012)

+ info